

Ludvig Holberg: af *Peder Paars* (1719)

Om illustrationen side 20:

Denne tegning blev bragt foran titelbladet i *Peder Paars*-udgaven fra 1885. Den er udført af Hans Nikolai Hansen 1885, der var mest kendt for sine illustrationer til bl.a. netop *Peder Paars*. Han fremhæver værkets parodiske træk, hvor det latterliggør de store klassiske heltedigte af Homer og Vergil. Mange perioders stiltræk er blandet: den klassiske oldtid (Medusa-rustning, Hermes-hjelm, sværd, laurbærkranse), renæssance (spændebog og guldmønter), barok (kobberbuste, paryk, tung symmetrisk ramme, tæppedraperi), klassicisme (slanke søjler, oplysningstidens ugle), romantik (portrættet af den elskede med blodrød blomst, turtelduerne, hjerte med pile) og naturalisme (søstykkeket til venstre). Overalt med ironisk distance fra Paars' fårede udtryk over våbensamlingen med le og høtyv til retfærdighedens vægt,

der tynges ned af et kræmmerhus. Mange tidsaldre indgår i Holbergs epos, og mange tidsaldre har siden muntert kunnet spejle sig i det.

Resume af tekstuddraget:

Den lokalkendte person fortæller den strandede Peder Paars, at fogeden er en ærlig mand, der for en beskedent betaling hjælper nødstedte og dømmer de folk, der lemlæster og plyndrer fremmede sømænd, til at betale 3 mark – dog uden at det skal gå ud over deres gode omdømme. Peder Paars er godt tilfreds med den besked og ser allerede for sig, hvordan hans rejseskildring vil vække opsigt ved hoffet. Videre beretter den lokalkendte, at fogeden selv har skrevet loven, som ingen får at se, og som foreskriver, at alle betaler tiende til præsten og skat til fogeden. Troen på Anholt ikke har forandret sig i lange tider. Øens foged er tilhænger af den gamle skik med, at man har lov at plyndre de skibe, der støder på grund, og at han selv og præsten får en fast del af rovet. Præsten er så lærd, at han kan læse uden briller i de gamle, katolske prædikensamlinger, og så er han skrap til trolddom, f.eks. kan han se det i sine gamle bøger, hvis nogen prøver at snyde ham for den retmæssige vragandel, og han offentliggør gerne sin viden i kirken. Det fik sognefoged Holck at mærke, da han alene havde plyndret et vrag for seks tønder med korender, idet præsten blot kunne slå op i Bibelen, Paulus' brev til korinterne, vers 6, hvor der netop står, at man ikke må gøre uret.

Arbejdsopgaver til Ludvig Holberg: Peder Paars:

1. Prøv at læse udvalgte passager højt ud fra forskellig stil: som et højtideligt heltedigt, som en parodi, som almindelig prosa (uden betoning af versrytme og rim) eller som en raptekst. Overvej hvad der fungerer bedst.
2. Karakteriser Holbergs stil: hans versefod, rim, noter og sproglige virkemidler. Prøv at skrive udvalgte passager om til normalt nutidigt talesprog. Hvordan virker det?
3. Karakteriser jeg-fortælleren ("den Fremmede") og find steder, hvor han afslører sin naivitet. Kan vi også fornemme, at han har en skjult dagsorden over for Peder Paars og hans gods? Hvordan vurderes han af 3. personfortælleren? Og af note-skribenten? Hvad opnår Holberg med denne dobbeltbundede fortællemåde?
4. Find nogle person- eller samfundskritiske træk i teksten og overvej, om de har nogen gyldighed i dag.
5. Diskuter ud fra bogens uddrag, om *Peder Paars* har fortjent sin klassikerstatus, eller om den med rette måske er på vej i glemmebogen?

6. Få fat i resten af den scene, som bogen bringer uddrag fra, og læs den. Hvad føjer den til? Følg specielt, hvordan "den Fremmede" skifter karakter flere gange undervejs, og overvej, hvad Holberg vil opnå med det.

Overblik over læsninger af Peder Paars:

Læsning 1 (Sagsakter, 1719-20)

1A: Rostgaard klager over, at teksten er et smædeskrift med latterliggørelse af Anholt og indbyggerne, herunder præsten og fogeden. Han ønsker, at forfatteren findes og sammen med bogtrykkeren straffes, og at de resterende eksemplarer af bogen brændes offentligt.

1B: Som bilag til klagen henvises der til en lang række konkrete tekststeder, hvor bl.a. indbyggerne, fogeden og præsten hænges ud.

1C: Kongen finder bogen morsom og skal ikke nyde noget af at bore i, hvad anholterne faktisk gør ved deres strandede skibe.

1D: Statsrådet afviser klagen, fordi bogen blot er en fiktiv spøg, men havde helst set, at bogen ikke var blevet skrevet.

Læsning 2 (Ludvig Holberg, 1720) Kritikken er helt forfejlet. Teksten kritiserer kun en række overdrevne figurer: en ulærd præst, en uretfærdig foged, jævne folk der gør sig tanker om staten osv. Satiren gælder urimeligheder i et helt samfund, men den rammer lige så meget mange andre lande. Der er ingen brod mod religionen, for det hele er fiktivt og henlagt til en fjern fortid, hvor folk ikke var så kultiverede som i dag, og det beskrives på en lystig og behagelig måde.

Læsning 3 (B. S. Ingemann, 1862) 1700-tallet var "Peder Paars" de dannedes bibel, som blev brugt til at dyrke fornuften og latterliggøre hykleri og overtro, og det var sundt nok. Men det gik også ud over ældre tiders folkelige poesi, som den nye romantiske ånd i 1800-tallet til gengæld havde mere sans for.

Læsning 4 (Georg Brandes, 1884) Teksten kritiserer hele datidens isolerede, stillestående og brutale samfund fra menigmand til øvrighed og gejstlighed. Kritikken virker stadig frisk, men digtets form er stiv og forældet.

Læsning 5 (Harald Rue, 1926) Teksten giver et kritisk billede af datidens samfund, en kritik, der stadig er relevant. Samtidig latterliggør Holberg almene menneskelige fejl, og også dette mere tidløse sigte har bevaret sin friskhed.

Læsning 6 (Hans Brix, 1936) "Den fremmede" er en upålidelig skurk, men hans tale er fuld af Holbergs underfundige kritik af enevælden. Paars selv formulerer med sin kritik de voldsomme indsigelser mod styreform, der var o. 1680.

Læsning 7 (Olaf Harsløf og Beth Juncker, 1982) Holberg var enevældens mand, og hans kritik var rettet mod de middelalderlige rester i ordensmagten og kirken, der endnu ikke var blevet underlagt enevældens styreform.

Læsning 8 (Mads Julius Elf, 2002) Værket er flerstemmigt. Det fortælles af den mytologiserende Michelsen, der korrigeres af den rationalistiske Justesen, og undervejs overlades ordet til en lang række forskellige personer, fx den uskyldige og muntre "fremmede", hvad der peger fremad mod demokratiet.

Arbejdsopgaver til læsninger af Ludvig Holberg: af Peder Paars

1. Find eksempler på, at der i Rostgaards klagesag (læsning 1 A-D, 2) argumenteres, som om Peder Paars var en faktatekst. Og find omvendt eksempler på, at der lægges vægt på, at bogen var fiktion. Hvad betyder det for argumentationen?
2. Hvordan argumenterer Holberg i sit forsvar (læsning 2)? Hvordan fremstiller han på den ene side bogen som helt uskyldig, og hvordan forsvarer han på den anden side dens satire? Beskriv hans komposition, stil og tone – og afgør hvilken rolle den valgte form spiller for indholdet.
3. Sammenlign hvordan læsning 1C (Rostgaard), 1D (Rådet), 2 (Holberg), 5 (Rue), 7 (Harsløf) og 8 (Elf) fremstiller og bedømmer Rostgaards klagesag mod *Peder Paars*. Hvilke historiske forklaringer ligger der bag forskellene?
4. Læsning 4 (Brandes), 5 (Rue), 6 (Brix) og 7 (Harsløf) finder *Peder Paars* samfundskritisk, men er ikke enige om, hvad kritikken er rettet mod. Find forskellene og overvej, hvem der har mest ret.
5. Læsning 6 (Brix) og 8 (Elf) beskæftiger sig med fortællerne og deres troværdighed. Modsiges eller suppleres læsningerne hinanden? Læsning 6 finder nogle inkonsekvenser i Holbergs brug af den fremmede og af Paars som kanal for kritik af enevælden – hvordan passer disse fejl ind i læsning 8's flerstemmighedsprincip?
6. Kan I finde historiske grunde til de holdninger, der ligger bag henholdsvis læsning 1 A-D (Aktstykker), 2 (Holberg), 4 (Brandes), 5-7 (Rue, Brix, Harsløf) og 8 (Elf)? Hvilke litteraturhistoriske perioder kan de henregnes til?
7. Læs også Holbergs version (1728) af, hvordan *Peder Paars* blev modtaget i samtiden nedenfor. Er det muligt at fornemme, hvad der har været hans hensigt med at tegne netop dette billede? Sammenlign med de andre læsninger fra 1700-tallet nedenfor og overvej, om Holbergs opfattelse er dækkende. Kan I ud fra Holbergs receptionsoversigt slutte jer til, hvordan han mon ville forholde sig til henholdsvis læsning 4, 5, 6, 7 og 8?
8. Læs eksempler på 1800-tallets læsninger af *Peder Paars* nedenfor. Sammenlign med læsning 2, og overvej, om Ingemann er typisk for den romantiske periodes opfattelse af bogen. Sammenlign også med N.F.S. Grundtvigs tre udsagn om bogen nedenfor.
9. Se modellen over kommunikationsanalysen i efterskriftet har på netsiden. Hvad kan modellen bruges til? Og hvilke ulemper er der ved sådan en grafisk fremstilling?

Supplerende læsninger til Peder Paars:

1. Chr. Rantzau i brev til Chr. Falster, 22.2.1720

"Peder Paars" er en schmuck *invention* og klygtig indfald; jeg finder *Versene* under tiden ei af de rigeste, og weed ei om de for ofte forekommende *Negligeres* ¹ere *affectation*.

2. Ludvig Holberg: *Memoirer*, 1728

Omsider, da jeg havde gjort nogle smaa *Exercitier*², hvilke ginge mig temmelig lykkelige af, tog jeg mig fore at skrive det bekiendte *Comiske Poema*, som endnu læses, og opregnes saa godt som uden ad, baade af Svenske og Tydske, hvilke af *Begierlighed* til at læse dette *Vers* har lagt sig efter det Danske *Sprog*.

Dette *Poetiske Skrift* blev paa adskillige *Maader* optagen, nogle bleve aabenbare *vrede*, andre kuns *hemmelig*, og, som *Menneskens Tilbøyeligheder* ere adskillige, saa bevægedes én af det, og en anden af et andet. Nogle ophidsedes imod *Autor*³, fordi de meente at finde deres *Personer* under opdigtede *Navne*; andre havde lige saa ond *Samvittighed*, og vare bange for det samme, hvorudover de sloge sig sammen, for at bevæbne sig imod *Autor*; andre, som ikke vare vante til at læse uden alleene *Bryllups Vers*, *Begravelses-Vers* og *Lov-Sange*, studsede over dette, som noget nyt, og lastede *Autors Dristighed*. Andre bildte sig ind, at det var deres *Uvenner*, som bleve ilde paatalte, hvorudover de toge det op med *Glæde* og *Latter*, og tænkte, at de heraf kunde faae god *Anledning* til at *raillere*⁴ deres *Uvenner*, efterlode ikke heller ved *Leylighed* at lade dem høre de *Vers*, hvilke de meente meest at sigte paa dem, hvorved intet andet blev udrettet, end at *Folk* desmere bleve bestyrkede i deres ugrundede *Tanker* derom. Den *gemene*⁵ *Mand*, der har ingen *Smag* i noget solide, ansaae det, som et unyttigt *Arbeyde* af et *Menneske*, der intet havde at bestille. Nogle *Studerede*, som saae dybere ind i *Tingene*, ansaae det, som *gemeenlig*⁶ *skeer*, med skæve *Øyen*. Men der fattedes heller ikke sunde *Forklarere* og behiortede *Forsvarere* for dette lille *Verk*, der ansaae det baade for noget stort og behageligt, paa saadan *skiemtsom* *Maade* at skrive *nyttige Satyrer*⁷, og derfor, da mit *Navn* blev bekiendt, takkede de mig for begge *Deele*, og i den *Sted* andre toge *Anledning* heraf at sige, at vi nu begynder at tractere *Poesien*, som *Sladder*, da sagde disse, at vi aflader⁸ og holder op derfra, og at vi nu har et *Dansk Poema*, som vi uden *Skamme* kand vise baade for *Franske* og *Engelske*. Af disses *Overtalelse* tog jeg mig for at fuldføre dette *Poetiske Skrift*, som i en kort *Tid*

¹ forsømmelser

² øvelser

³ forfatteren (altså Holberg selv)

⁴ latterliggøre

⁵ jævne, almindelige

⁶ almindeligvis

⁷ satirer

⁸ undlader

blev til et stort Verk, beskrevet i Fire Parter, og (som endnu ikke har hændt nogen Dansk Bog) i halvandet Aars Tid 3 gange oplagt⁹. Den sidste Edition, som blev rettet og igiennemseet, blev bedre end de forrige, og kom ud med Kobberstykker¹⁰. Jeg har nyelig hørdt, at mine Vers selges ogsaa i Sverrig og Tydskland, og er glad ved, at de og uden Lands har samme Lykke, som i Fæderne-Landet. Vil nogen laste en egen Roes herudi, da maa de vide, at det er Poeter tilladt, at skryde og tale over sig. Jeg taler dog her ikke om mine, men om andres Domme, hvilke, enten de ere rette eller galne, fornøye de mig dog. Jeg for min Part holder alleene det for honet og uskyldigt, som endog paa adskillige Steder af saa mange approberes¹¹, og som endog af de Alleralvorligste læses med Behag og Fornøyle.

Jeg vil ikke repetere all den Allarm, som dette lille Verk har opvakt, alle de Beskyldninger, som ere gjorde imod det; alt dette vil jeg gaae forbi, og alene sige dette, at, da det endog paa allerhøyeste Steder blev examineret¹², blev det af hans Majestets høye og viise Raad selv erklæret for et uskyldigt Skrift. Resume: Holberg gennemgår de forskellige reaktioner på *Peder Paars*. Nogle nedvurderede bogen, enten fordi de følte sig ramt, fordi de blev forargede over at bogen var så anderledes, fordi de afviste det de ikke kunne forstå, eller fordi de misforstod teksten. Andre roste bogen, fordi de troede at deres uvenner blev hængt ud, eller fordi de syntes at teksten var stor og behagelig, en nyttig satire og et dansk modstykke til fransk og engelsk litteratur. Bogen kom i tre oplag og blev ivrigt læst i både Sverige og Tyskland. Holberg ser med behag på både de fornuftige og de skæve bedømmelser, og han noterer sig, at værket har kunnet fornøje selv de alvorligste læsere. Det vakte stor ballade, men kongens vise råd afviste kritikken.

3. I.F. Suhm: Anmeldelser, 1762

Her er mange lystige og vittige Indfald, men undertiden falde de noget i det Grove og Versificationen er altfor efterladet. De uanstændige Spotte-Ord over Homerus og Virgilius er jeg vis paa, at denne store Mand ei havde ladet falde i sin Alderdom, da han flittig læste Homerus. Saaledes gaaer det, man laster ofte det, man ei tilfulde forstaaer og undertiden hvad man ikke har læst.

4. Carl Deichmann: [Erindring om, hvordan Peder Paars blev modtaget omkring 1720], o. 1770

Intet Skrift har i disse Lande og i faa andre gjort saa megen Opsigt og er med saa stor Begjærlighed bleven læst af Høje og Lave, af alle Stænder. Med faa Ord: Nationen blev ligesom henrykt. Bogen var i hver Mands Hænde, og Peder Paars i alles Munde. De Fremmede, som til den Tid næppe havde kiget i en dansk Bog, bleve begjerlige efter at vide Indholdet; adskillige begyndte da at lære Sproget. Ja, nogle, der næppe tilforn forstod ret Dansk eller læste noget

⁹ optrykt

¹⁰ billeder i kobbertryk

¹¹ godtages

¹² undersøgt

dansk Skrift, læste ikke allene med Stor Begjerlighed dette, men kunde endog næsten Bogen udenad. I Særdeleshed vandt Skriftet megen Yndest hos vore Naboer de Svenske. Man kan altsaa med god Grund regne en ny Epoche fra den Tid af i vores danske Sprog.

5. N.D. Riegel: Smaa historiske Skrifter, 1798

Alle Stænder loe, uden at vide hvorfor; men til hvilken sand Nytte var P. Paars's Læsning? Hvilke nyttige og brugbare Kundskaber anvendelige paa det daglige Liv, forsynede dette Skiemtedigt Almuen med?

6. N.F.S. Grundtvig: Idunna, 1811

Lirespil om Paarses Færd,
Det blev Danmarks heltekvæde;

7. N.F.S. Grundtvig: Kort begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng, 1812

Naar Luther, Kingo eller en anden aandelig Sanger bød Sjælen løfte sig til det Usynlige paa Troens Vinger, kunde Man hos Paars lære tusinde Undskyldninger, thi kunde Man ei engang gaa med Virgil i Trav, og ikke med Homero galloppere, hvorledes skulde man da flyve med de Andre?

8. G.L. Baden: Smaa Afhandlinger og Bemærkninger, 1821

Kun vil jeg her gjøre opmærksom paa, at Holberg i dette Digt siger alle en Stats forskjellige Stænder eller Borgerklasser, snart i alle Livets forskjellige Stillinger, de nyttigste Sandheder, indhyllede i Satirer, men som vist saameget mindre havde forfailet deres Hensigt, da Peder Paars er et Digt, der just læses af alle Stænder, og især i hans Tid og flere Aar efter, til Mysticismen og i den indviende Digteres Sværmerier gave i det mindste de høiere Borgerklasser en saa kaldet bedre Smag.

9. R. Nyerup: Kjøbenhavns Morgenblad, 1825

Badens Mening, at Peder Paars kan være Almueslæsning, er en urimelig Grille, den er netop ene og alene for de Lærde og hverken for Borger eller Bonde.

10. E.M. Hansen: Levnetsbeskrivelse af mærkelige Mænd og Kvinder, 1838

Bedømt som et Arbeide fra vor Tid, vilde det medrette dadles som maadeligt versificeret, tvungent i Fremstillingen, - Spøgen nu og da erklæres smagløs, - Snerterne ikke træffende. - Dog maa Digtet endnu og bestandig læses med Beundring og Interesse; den tør komiske Fremstilling af Scenerne, den livlige Dialog fuld af psykologiske Sandheder, de humoristiske Bemærkninger, ubetalelige Allusioner og morsomme Anachronismer - kunne og ville modstaae Tidens Indvirkninger.

11. P.L. Møller: Dansk Folkekalender, 1843

Han søgte at gjøre Løier med det Høitravende i den danske Poesie, (navnlig Homer og Virgil). Men han gjorde dette tillige som Modvægt mod den Foragt for Modersmaalet og Samtiden, som udgik fra de philologiske Oldtidsstudier, og Satiren var nærmest rettet mod Fortolkernes sprænglærde Anmærkninger til de gamle Digte. – Han besynger de simpleste Hverdagspersoner og Forholde i de gamle heroiske Digteres Maneer, og satiriserer i et hertil ypperlig passende Versemaal over Tidens og Nationens Spidsborgerlighed, Pedanteri, Overtro og andre Daarligheder, med ironisk Gravitet og Alvor. – Det skaffede Forfatteren Bryderi og Avind, som især udgik fra en Borneerthed og Ravnekrogsaand, han deri havde revset.

12. N.F.S. Grundtvig: Danskeren, 1849

Geert Vestfaler og Peder Paars
De er vel begge to tilaars,
Kan dog ei lukke Munden op
Før jo maa lee baade Siæl og Krop!
Ja, ikke blot ved Paarse-Riim,
Rasmus Montanus og Niels Klim
Hartad ved alt hvad Holberg skrev
Naar det var Lyst, som Værket drev,
(Saa stormægtig er Skiemtens Ord)
Trække maa selv paa Smilebaand
Tydske Doctores etc.

13. S. Welhaven: Om Ludvig Holberg, 1854

Udgivelsen af Peder Paars danner et Hovedpunkt i vor Litteraturhistorie. Et saadant Liv og Lune, en saa betydelig Fremfærd og strømmende Fylde, havde man aldrig før fundet i den danske Verskunst og ingensteds havde man seet hjemlige Sæder og Tilstande saa frit og flinkt hentegnede.

14. Jens Bjerring-Hansen: Holberg og bogen, 2010

Om *Peder Paars*, socialt forfatterskab og litteraturhistoriens empiriske grundlag. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet.

Vedlagt klagen var foruden et eksemplar af bogen (bilag A) "en Extract af de groveste *Expressioner* og usandfærdigheder, som til disse fattige Folkis [dvs. anholtboernes] beskæmmelse ere opdigtede" (bilag B). (...) Bilag C indgik ikke direkte i klagen. Det var en analyse forfattet af historieprofessor og kildekritikkens pioner, Hans Gram, som har udgjort Rostgaards grundlag for udarbejdelsen af klagen og dens bilag; formuleringer og synspunkter fra analysen går således igen i klagen og bilag B. (...) Umiddelbart synes det, som om Gram og Rostgaard fik PP galt i halsen. De tog de grundlæggende diskurser på titelbladet for pålydende og mobiliserede al tænkelig pedantisk lærdom for at imødegå tekstens 'sandfærdighed' og videnskabeligheden i den historiske

fremstilling. Det er fx ikke sandt, hævdes det, når det i et af bilag B's 59 præcist lokaliserede og dokumenterede eksempler fra 1. bog på angiveligt ærerørige udtryk om øens beboere og deres levevis og om præst, degn og foged hedder, at anholterne skulle leve af vraggods (jf. de bevingede ord, "de levede christeligt og ernæred sig af Vrag", SS II, 46), en anklage, som desuden snedigt tilbagevises med et parallelsted fra teksten: "Dog siges pag. 25, v. 4, at de saae og pløye deres Land" (Bilag B, CB, s. 64, jf. Grams analyse, CB, s. 77).(...) Det skal med det samme slås fast, at Rostgaard og Gram efter alt at dømme ikke kendte den rette forfatters identitet til at begynde med, så deres aktion var altså ikke udtryk for personlig forfølgelse af Ludvig Holberg. *Peder Paars* gik imidlertid så tæt på de to mænd og deres domæner, særligt Rostgaard og Anholt, mern også Gram og universitetet, at det er svært at skille forskellige personlige og principielle dagsordener ad. (...) *Peder Paars* var en farlig bog ikke alene pga. indholdet, men også i bogstavelig forstand, som publikation og offentlighedsytring. Et afgørende punkt i den forbindelse kan udledes af klagens gentagne pointering af *PPs* manglende censur, som kommer til at fremstå som en principiel kritik af censurens utilstrækkelighed. (...) Et andet kritikpunkt vedrørende *PP* som publikation omhandler den manglende transparens og oprigtighed i den litterære kommunikation, som *PP* er udtryk for. Bogens anonymitet påpeges flere steder og får tilsvarende karakter af et principielt problem, ligesom det påpeges dels at titlen og dens påberåbte 'sandfærdighed' er falsk, dels at selve genreangivelsen 'vise' er fordækt. Til det sidste knytter sig et tredje punkt, nemlig bogens angivelige folkelighed. Rostgaard var tydeligvis ikke helt sikker på dens egentlige adresse; det påpeges, hvordan *PP* både henvender sig til høj og lav. Men han var helt tydeligt utryk ved dens succes, som han ved selvsyn havde konstateret. (...) At klagen har et generelt, litteraturpolitisk sigte bliver helt evident i dens sidste afsnit: Den forudskikkede bogbrænding skulle ikke kun tjene "til *Autoris* velfortiente beskæmmelse", dens skulle også statuere et eksempel til skræk og advarsel, "hvorved andre lige sindede ørkesløse Digtere kunde lære, at holde deres pen i tvang". Og min pointe er altså, at denne selvcensur – som komplement til den ineffektive egentlige censur – ikke kun handlede om at sikre en politisk korrekt litteratur, altså om indholdet, men også om at sikre en mere gennemsigtig litterær kommunikation: Det skulle markeres tydeligt, hvem der skrev, hvad der blev skrevet, og hvem man skrev for. (s 171-176)

Supplerende litteratur:

F.J. Billeskov Jansen: Studier i Peder Paars Tilblivelseshistorie, side 227-260 i: *Orbis litterarum*, 1945

J. Bing: Holbergs Peder Paars, side 200-210 i: *Nordisk Tidsskrift*, 1904

Th. A. Müller: *Den unge Ludvig Holberg*, 1943, side 297-343, 363-373

Sigurd Müller: Hvor landede Peder Paars? side 129-131 i: *Danske studier*, 1910

Asger Albjerg: *Ludvig Holbergs poetiske maskerade*, side 73-77: Umwertung aller Werte

Kim Lembek: *Den danske litterære verssatire 1652-1742*, 1999, side 99-112
Anne Marie Petersen: Fra helten Æneas til antihelten Peder Paars, side 21-36 i:
Synsvinkler, årg. 6, nr. 17, 1997
Erik A. Nielsen: *Holbergs komik*, 1984, side 45-115, 406-412, 433-444
L.P. Borberg: Holberg og de sociale Spørgsmål, side 63-76 i: *Socialt Tidsskrift*,
1935
Just Bing: Holbergs Peder Paars, side 200-210 i: *Nordisk tidsskrift för
vetenskap, konst och industri*, 1904
Johan Borup: *Brogede Blade. Erindringer, Artikler og Taler*, 1945. Side 55-58:
Litterært. Holberg: Peder Paars